

Wat is een missionaire parochie & Het vieren van de zondag in de missionaire parochie

Lezing bisdomdag Aartsbisdom Utrecht op 30 november 2024 te Ede

Door Mirjam Spruit (stafmedewerker bij het Centrum voor Parochiespiritualiteit)

Beste mensen, hartelijk dank voor de uitnodiging om iets te vertellen over ‘missionaire parochie’ en het onderwerp van de ‘zondag vieren’.

Mijn naam is Mirjam Spruit en ik werk voor het Centrum voor Parochiespiritualiteit (CPS) in Nijmegen, een pastoraal dienstencentrum ten behoeve van parochies in Nederland. Van het CPS is ook mijn collega Tim Schilling hier aanwezig. Het CPS is één van de organisaties die meewerkt in een ecosysteem of samenwerkingsverband Missionaire Parochie. Met elkaar organiseren we o.a. conferenties over de Missionaire Parochie, de eerst volgende zal zijn op zaterdag 8 februari a.s., waarvoor u allen van harte bent uitgenodigd!

Vorig jaar mocht ik ook op deze bisdomdag iets vertellen over ‘wat is een missionaire parochie en waarom?’ Inmiddels zijn we een jaar verder en zijn bijna alle pastorale teams in het Aartsbisdom bezocht. Negen van deze gesprekken mocht ik voeren samen met vicaris Cornelissen in vicariaat Deventer. We werden op alle locaties gastvrij ontvangen. Ik kreeg de indruk dat onze komst werd gewaardeerd, alsmede de ruimte die er was om naar elkaar te luisteren en te reflecteren op de eigen situatie. Aan het einde van de dag zal de bisdomstaf terugkomen met vervolgstappen n.a.v. deze gesprekken.

Onlangs sprak ik met een collega over de situatie waarin wij ons bevinden met de Kerk in Nederland en misschien ook wel in de hele westerse wereld.

Hij maakte de vergelijking dat het is alsof we **onbekend gebied** binnentreden. We zijn in een situatie of landschap gekomen waar we **geen plattegrond of gps** van hebben. We weten waar we naar toe willen – we zijn op weg naar de eeuwigheid en willen mensen in deze tijd helpen om Jezus Christus te leren kennen en Hem lief te hebben – maar we treden onbekend land binnen. We merken dat de pastorale methoden en strategieën van hoe we dingen altijd deden niet meer of onvoldoende werken. Niet zo zeer omdat we het niet goed deden, maar omdat de situatie waarin we ons bevinden is veranderd.

Bijvoorbeeld: voorheen werd je als katholiek geboren en bleef je automatisch je hele leven katholiek. Het geloof wordt echter niet meer automatisch van de ene op de andere generatie overgedragen, hoe graag we dat ook zouden willen, en dat merken we allemaal in onze persoonlijke omgeving. Voorheen kon je in enkele bijeenkomsten de kinderen voorbereiden op de eerste communie of vormsel, omdat het ingebed was in een gelovig leven in het gezin. Nu doen we dat op sommige plekken nog steeds, maar we merken dat het niet werkt, omdat wat wordt aangedragen aan de kinderen – die er vaak enorm open voor staan – niet wordt bevestigd en gestimuleerd in het gezin waarin ze opgroeien.

Voorheen was iemand pastoor van een dorp, waar hij voorging in de vieringen en lief en leed met de mensen deelde. Nu is iemand pastoor van een grote parochie en wordt een andere manier van betrokkenheid en leiding geven gevraagd. Echter, we verwachten als gelovigen op een bepaalde manier nog steeds dat de pastoor zich gedraagt alsof hij de dorpspastoor van vroeger is.

Hoe gaan we hiermee om?

Steken we onze kop in het zand en gaan we gewoon door met hoe we het altijd gedaan hebben en

blijven we werken met oude plattegronden? Of zijn we bereid om met elkaar het nieuwe land te ontdekken en te verkennen en met elkaar nieuwe plattegronden te maken? Ook al vinden we het spannend en maakt het ons zelfs onzeker. Ook al is er soms pijn, dat de situatie van vroeger er niet meer is en niet meer zal terugkomen.

Hierbij wil ik twee citaten met u lezen, die ons wellicht kunnen bemoedigen en tegelijkertijd ook kunnen uitdagen om **een nieuwe mindset** te vinden, die nodig is om het onbekende land binnen te gaan:

“Lieve vrienden, geen tegenslag moge jullie verlammen. Hebt geen angst voor de wereld, noch voor de toekomst of je eigen zwakheid. De Heer heeft jullie het geschenk gegeven om op dit moment van de geschiedenis te mogen leven, zodat, dankzij jullie geloof, Zijn Naam verder door de wereld klinkt.” (Paus Benedictus XVI, Homilie bij de Avondwake van de Wereldjongerendagen in Madrid, 20 augustus 2011. Geciteerd in *Catechese Handboek*, p. 13)

“De pastoraal in missionair opzicht vereist een afstappen van het gemakzuchtige pastorale criterium van ‘men heeft het altijd zo gedaan’. Ik nodig allen uit moedig en creatief te zijn in deze taak de doelstellingen, structuren, stijl en methoden van evangelisatie van de eigen gemeenschap opnieuw te overdenken” (Paus Franciscus, *Evangelii Gaudium*, 33).

Sinds 2019 zijn deze beide boeken in het Nederlands vertaald: ‘Divine Renovation’ (uitgekomen onder de naam ‘Als God renoveert’, geschreven door de Canadese priester James Mallon; uitgave Adveniat) en ‘Rebuilt’ (geschreven door de Amerikaanse priester Michael White en zijn pastoraal medewerker Tom Corcoran; uitgave Betsaida, Katholiek Alpha Centrum, De Boog en CPS). In beide boeken gaat het om parochies die op sterven na dood waren, maar een weg hebben gevonden om in de situatie waarin we nu leven te komen tot een levendige en missionaire parochie. Je zou kunnen zeggen: zij weten in het onbekende land te overleven en hebben er eerste stappen gezet.

De auteurs kregen veel vragen van andere parochies. Kunnen jullie ook ons helpen? Daaruit is o.a. ‘Divine Renovation’ uit voortgekomen, een dienstwerk dat parochies en bisdommen over de hele wereld helpt met de omslag naar een missionaire parochie. Ook ‘Rebuilt’ heeft een soortgelijk dienstwerk opgericht.

Vanuit de opgedane ervaring met parochies heeft het team van ‘Divine Renovation’ **drie strategische sleutels** van parochievernieuwing gevonden. De drie sleutels zijn de drie motoren of aandrijvers om een parochie meer in de richting van een missionaire parochie te leiden. Misschien zou je kunnen zeggen: zij openen deuren in het onbekende land.

Ik wil graag deze sleutels met behulp van een tekst uit **het evangelie** verduidelijken.

Nu kwamen ze in Jericho. Maar toen Jezus vergezeld van zijn leerlingen en een flinke menigte weer uit Jericho wegtrok, zat een blinde bedelaar, Bartimeüs, de zoon van Timeüs, langs de weg. Zodra hij hoorde dat het Jezus de Nazarener was, begon hij luidkeels te roepen: “Jezus, Zoon van David, heb medelijden met mij!” Velen snauwden hem toe te zwijgen, maar hij riep nog veel harder: “Zoon van David, heb medelijden met mij!” Jezus bleef staan en zei: “Roep hem eens hier.” Ze riepen de blinde toe: “Heb goede moed! Sta op. Hij roept u.” Hij wierp zijn mantel af, sprong overeind en kwam naar Jezus toe. Jezus vroeg hem: “Wat wilt ge dat ik voor u doe?” De blinde antwoordde Hem: “Rabboeni, maak dat ik zien kan!” En Jezus sprak tot hem: “Ga, uw geloof heeft u genezen.” Terstond kon hij zien en hij sloot zich bij Hem aan op zijn tocht. (Marcus 10, 46-52)

1. De eerste sleutel is **prioriteit geven aan evangelisatie**, om mensen kennis te laten maken met Jezus Christus, om hen bij Hem te brengen, zoals ook in het Bijbelverhaal dat we zojuist gehoord hebben.

Aan het einde van het evangelie van Matteüs geeft Jezus de opdracht aan zijn leerlingen om alle volken tot Zijn leerling te maken. (naar Mt. 28, 19-20) **Leerling van Jezus** worden wil zeggen, Hem niet alleen ontmoeten, maar Hem daarna ook volgen en vergezellen zoals Bartimeüs in het evangelie deed. Een missionaire parochie neemt die missie van Jezus serieus!

Niet omdat wij beter zijn of omdat wij het zo goed weten, maar omdat God goed is! Omdat Hij wil redden. Hij wil dat alle mensen gered worden en tot de kennis van de waarheid komen. (naar 1 Tim. 2, 4)

Heeft u opgemerkt hoe Jezus in deze passage Bartimeüs aanspreekt met een vraag? “Wat wil je dat Ik voor je doe?” In een andere passage zegt Jezus: “Wat verlang je?” ‘Leerlingen maken’ betekent dus niet mensen iets door hun strot duwen of proberen te overtuigen, maar ze introduceren bij Jezus, opdat Hij zelf kan spreken tot hun hart. Daarbij is dan ook de vraag: hoe kan de geloofsgemeenschap deze nieuwe leerlingen gastvrij ontvangen.

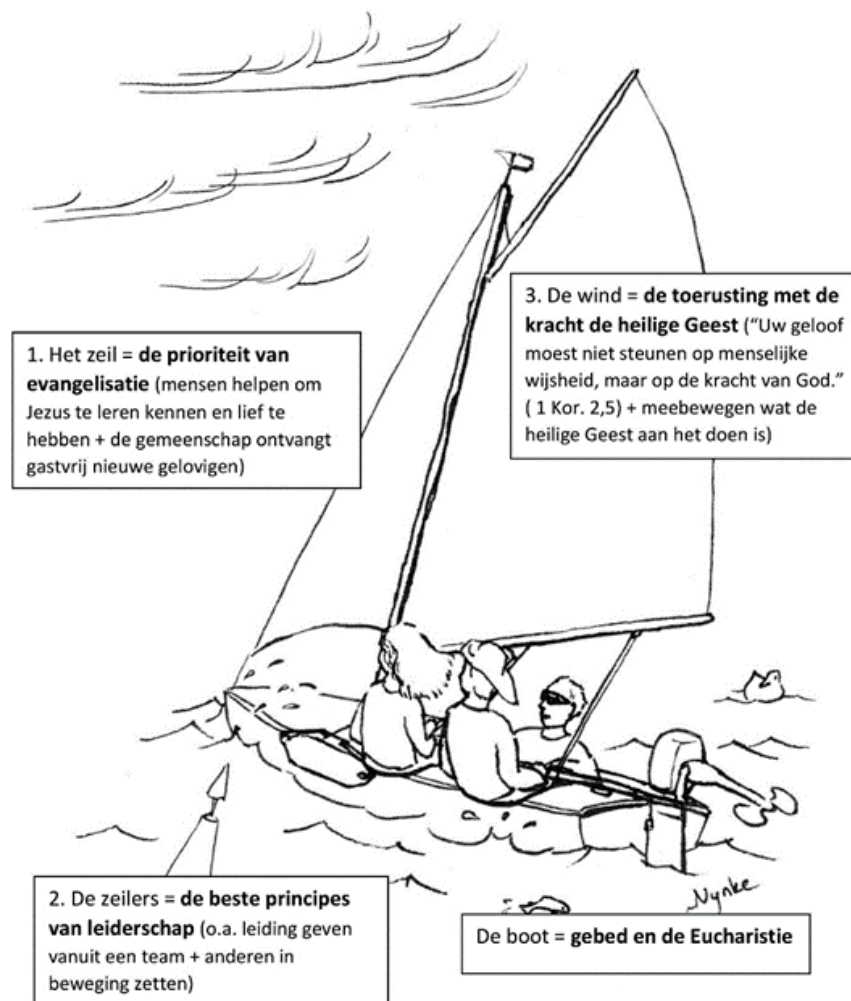
‘Divine Renovation’ beveelt aan om een tool te kiezen voor evangelisatie: zij hebben een voorkeur voor *Alpha* (alphanederland.org), maar er zijn ook andere tools denkbaar als bijvoorbeeld *Sycamore* (rk-alphacentrum.nl).

De tweede sleutel: **2. De beste principes van leiderschap**

In het evangelie zien we dat de mensen om Jezus heen – de Kerk – mensen kunnen belemmeren om naar Jezus te komen of juist de weg voor hen vrij kunnen maken. Het is belangrijk dat het leiderschap in de parochie mensen helpt om bij God te komen!

Steeds duidelijker wordt dat een pastoor niet alleen leiding kan geven aan een parochie: er is een

De drie sleutels van parochievernieuwing (bron: Divine Renovation)

vorm van gedeeld leiderschap met leken gelovigen nodig. We zien dat een aantal parochies in Nederland experimenteert met **een missionair team of leiderschapsteam**.

De pastoor is eindverantwoordelijk, maar dit leiderschapsteam helpt hem de best mogelijke beslissingen te nemen. Dit team kan deels samenvallen met het pastoraal team of/en met mensen die in het parochiebestuur zitten, maar dat hoeft niet.

Met beste principes van leiderschap worden hier o.a. bedoeld: leidinggeven vanuit een team, jezelf kennen als leider, mensen meenemen op basis van een inspirerende visie, prioriteiten stellen en het toerusten van leken om hun taak in de kerk en de maatschappij op zich te nemen.

En het goede nieuws is: er is hierin veel te leren, ook vanuit het bedrijfsleven en vakgebieden als sociologie, psychologie en communicatie.

De derde sleutel: **3. De toerusting met de kracht van de heilige Geest**

We hebben **de moed en de kracht** van de heilige Geest nodig als we dit onbekende land binnengaan!

De apostel Paulus zegt: "Het woord (over Jezus Christus en zijn kruis) dat ik u verkondigde, had niets te danken aan de overredingskracht van de 'wijsheid', maar het getuigde van de kracht van de Geest: uw geloof moest niet steunen op menselijke wijsheid, maar op de kracht van God." (1 Kor. 2,5)

Wij kunnen mensen niet bekeren of forceren om te geloven.

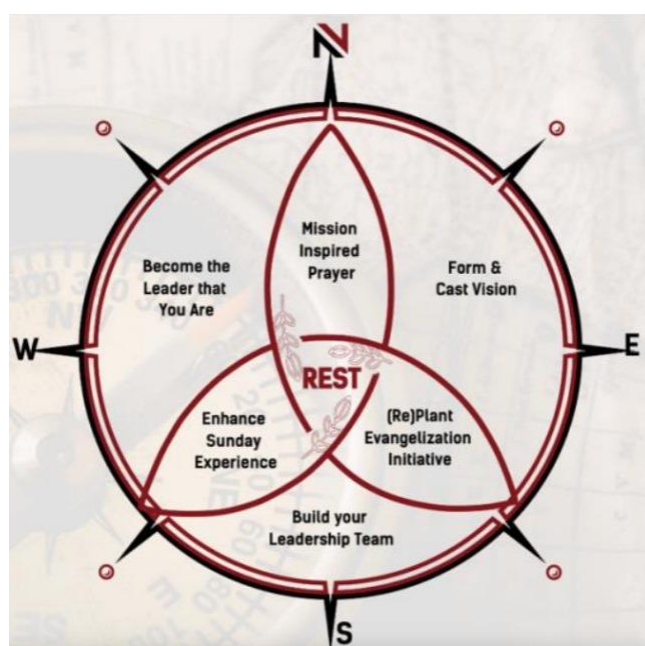
Wat we wel kunnen, is proberen om vanuit het gebed en het gesprek met elkaar proberen te ontdekken en te onderscheiden: "Waartoe roept God onze parochie op de plaats waar wij wonen en leven? Wat is Hij al aan het doen? Hoe kunnen we als parochie op die wind van de heilige Geest meebewegen? (zie de afbeelding van de boot) Waar gaan we mee door en wat voor activiteiten moeten we stoppen, omdat deze niet langer vruchtbaar zijn?"

Ik vind het opvallend om te zien dat God op dit moment tientallen jonge mensen roept naar Hem en naar de katholieke Kerk en ook naar andere kerkgemeenschappen. Dit kwam ook terug in de gesprekken met de parochies in het aartsbisdom. Zijn wij er klaar voor om deze nieuwe (jonge) mensen in onze parochies te ontvangen en met hen mee op te lopen?

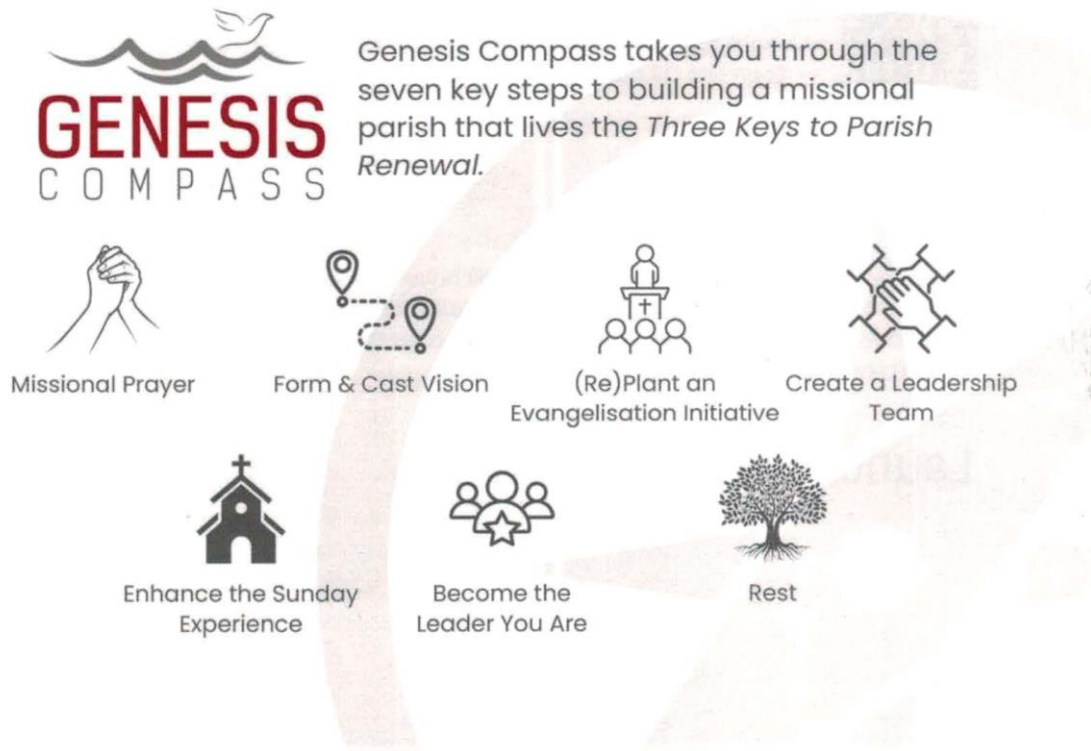
We hebben nu gesproken over **de drie sleutels van parochievernieuwing**, en nu wil ik met u gaan naar **zeven stappen of thema's** om die sleutels in de praktijk te brengen. Om bij het beeld van het onbekende land te blijven: bij 'Divine Renovation' noemen ze dit het **Genesis kompas**, naar de eerste dagen van de schepping, om aan te geven dat dit stappen zijn in de eerste jaren van parochievernieuwing. Deze stappen beslaan dus niet het gehele leven van de parochie!

Het zijn de volgende zeven stappen of thema's:

1. Missionair gebed als basis (dat is gebed voor de missie van de parochie);
2. Visie vormen en communiceren;

3. Evangelisatie initiatief in de praktijk brengen, bijv. *Alpha* of *Sycamore*;
4. Missionair team of leiderschapsteam vormen;
5. De zondagservaring versterken (met aandacht voor gastvrijheid, muziek en preken, met het oog op nieuwe mensen);
6. Word de leider die je bent (persoonlijk leiderschap) en
7. Rust (goede ritmes van rust inbouwen).

Je hoeft deze stappen niet per se na elkaar te volgen, het kan ook dat je als parochie aan de slag gaat met die stap in het kompas, die nu het meest passend is.

Op deze dag willen we op twee van deze zeven stappen nader ingaan, namelijk een missionair team vormen, daar zal straks Paul Donders van xpand over spreken, en de zondag vieren. Over de zondag vieren zal ik nu verder spreken.

Het vieren van de zondag in de missionaire parochie

Graag wil ik kort met u kijken naar dit thema van **het versterken van het vieren van de zondag in de missionaire parochie**. Het Tweede Vaticaans Concilie spreekt over het vieren van de eucharistie als “de oorsprong en het hoogtepunt van heel het christelijke leven” (Catechismus van de Katholieke Kerk 1324, *Lumen Gentium* 11).

De vraag is: beleven we het werkelijk zo? Leven we echt vanuit de eucharistie? En ervaren we de zondagsviering als hoogtepunt van onze week?

VRAAG in tweetallen:

Wat waardeer je bij de eucharistievieringen waaraan je nu deelneemt, en wat mis je?

De vraag is hoe de eucharistieviering meer bron en hoogtepunt van ons leven kan worden en van onze parochiegemeenschap, maar ook voor de nieuwe mensen die we in onze parochie ontvangen en hopen te ontvangen.

Als we als parochie willen faciliteren dat mensen Jezus Christus leren kennen, hoe kunnen dan de zondagse Eucharistieviering, maar ook de ontvangst voorafgaand aan de viering en de ontmoeting erna, daaraan bijdragen?

Praktisch gezien worden ons dan drie dingen aangereikt vanuit de Missionaire Parochie: in het Engels spreken we over de 3 h's: hymns, homilies en hospitality: **opbouwende muziek, inspirerende preken en gastvrijheid**. (Deze thema's komen ook aan de orde in hoofdstuk 5 van het boek *Als God renoveert* van James Mallon.) Graag wil ik die drie thema's kort met u bespreken.

Het vieren van de zondag in de missionaire parochie

Met het oog op nieuwe mensen

- Opbouwende muziek (Hymns)
- Preken (Homilies)
- Gastvrijheid (Hospitality)

Opbouwende muziek: we hebben

denk ik allemaal wel een voorkeur of zelfs sterke voorkeur voor een bepaalde muziekstijl. We voelen ons prettig hierbij en zijn waarschijnlijk ook via die bepaalde muziekstijl ooit door God geraakt. Dan kan het soms lastig voor ons zijn als er nieuwe muziekstijlen de parochie binnenkomen.

Ook hier weer de vraag: Waar gaat het om? Wat is belangrijker? Dat u of ik zich prettig voelen bij een bepaalde stijl of dat mensen Jezus Christus leren kennen en de weg naar de kerk vinden?

Bent u bereid om uw eigen stijl op te geven als uw kinderen of kleinkinderen weer de weg terug vinden naar de kerk en als u merkt dat andere muziek hen hierbij helpt?

Wat we vooral willen benadrukken vanuit de Missionaire Parochie is dat het belangrijk is dat diegenen die de muziek verzorgen **gebedsleider** zijn. Dat ze de anderen helpen om tot gebed te komen, te naderen tot God, om mee te bidden en te zingen. Dat ze er niet zijn om “op te treden”, maar beseffen dat ze als cantor, muziekgroep of koor ten dienste staan van de liturgie.

Er worden dan bij voorkeur liederen gezongen die niet over God gaan, maar **tot Hem gericht zijn**.

En dat welke muziekstijl je ook kiest in een viering: zorg voor **goede kwaliteit van zang en muziekinstrumenten**, maar denk bijv. ook aan het belang van een goede geluidsinstallatie.

Op de landelijke conferenties van de Missionaire Parochie hebben we de afgelopen jaren gekozen voor een muziekgroep die de stijl van 'praise and worship'- muziek naar voren bracht. Dat is een genre dat je nog niet veel in parochies vindt, maar een bepaalde doelgroep aanspreekt, vooral jongere mensen. Voor het komende jaar maken we een muzikale keuze voor een missionair koor. Verschillende stijlen van muziek zijn dus mogelijk in een missionaire parochie.

Ik droom ervan dat (jonge) mensen bij het binnen lopen van een kerk zo geraakt worden door de muziek en het biddend meezingen van de mensen, dat ze daarin de Heer zelf mogen ontmoeten, zoals dat ook het geval was bij Bartimeüs.

Inspirerende preken: ook hier is veel over te zeggen. Als eerste wil ik mijn respect en dankbaarheid uitspreken naar al diegenen die elke zondag of zaterdag de preek of overweging verzorgen in onze parochies. Het is heel hele klus om elke week weer een preek of overweging te maken! Ook bij het maken van de preek is het van belang om je te richten op eventuele **nieuwe mensen** die in de parochie komen. Dit maakt de preek anders! De voorbeelden, het taalgebruik en wellicht de algehele presentatie. En daarbij is ook de preek een gelegenheid om **een element van de visie** van de parochie eruit te lichten en zo de mensen mee te nemen in waar je met de parochie heen wilt!

Ik droom ervan dat wij – als gelovigen in de parochie – het mogelijk maken voor diegenen die de preek of homilie verzorgen, dat zij daar gedurende de week voldoende tijd aan te kunnen besteden en dat dit niet in de haast moet gebeuren. Het is immers één van de belangrijke taken van de priester, namelijk het verkondigen van het Woord van God! Dat er twee dagdelen per week geblokt staan waar de predikant de stilte kan opzoeken, tijd met God kan doorbrengen en deze geraaktheid terug te horen is de preek of overweging op zondag. En dat iedere parochiaan of bezoeker iets kan meenemen van de preek wat in de komende week bij hem of haar doorwerkt.

Een goede preek of overweging houden is **een ambacht**. Het kan geleerd en verbeterd worden. Als CPS organiseren we regelmatig preektrainingen, die pastorale beroepskrachten daarbij willen helpen.

Gastvrijheid: wanneer werd je voor de laatste keer ergens gastvrij ontvangen? Wat maakte dat je gastvrij werd ontvangen? Wat deed dit met je?

Tijdens een bezoek aan een kleine parochie afgelopen juni in Engeland, werden wij met twintig Nederlanders op een zaterdag ontvangen in een eenvoudige parochiezaal in Ampleforth. Met name oudere parochianen hadden een uitgebreide lunch voor ons bereid. Ik was geraakt door de gastvrijheid van deze mensen, die ons niet kenden, maar ons vooraf al in hun hart gesloten hadden. Door hen en het lekkere eten dat duidelijk met zoveel liefde was bereid, voelde ik me welkom en dat deed mij – en de anderen – erg goed.

In het evangelie dat we zojuist lazen, zien we twee houdingen naar voren komen. De eerste is een houding die het mensen belet of moeilijk maakt om naar Jezus te komen: de mensen snauwen Bartimeüs af. De tweede houding is dat ze Bartimeüs moed inspreken en hem roepen bij Jezus te komen. Wat doen wij in onze parochies?

Vanmiddag zullen we in de workshop heel praktisch naar gastvrijheid kijken: naar onze gebouwen –

zijn deze verwelkomend, mooi, opgeruimd of struikelen mensen over de verbodsbordjes – naar de ontvangst van mensen voorafgaand de Mis – kun je bijv. parkeren, is het duidelijk waar je moet zijn? –, in de Mis – hoe inclusief is bijv. het taalgebruik? – en naderhand bij de koffie – worden nieuwe mensen aangesproken? – naar onze website en social media – het voorportaal van de kerk – en ook naar onze manier van met elkaar omgaan. Stel: een nieuw persoon komt bij ons in de parochie binnen: wat ervaart hij of zij dan? Probeer u zich eens in te leven in deze persoon. In het boek 'Rebuilt' hebben ze deze persoon een naam gegeven: ze hebben hem Tim genoemd, naar de wijk Timonium waarin zij leven. U zou ook een fictief persoon voor uw parochie kunnen bedenken. 😊

Naast deze praktische uitingen van gastvrijheid is **een houding** van gastvrijheid het allerbelangrijkste: zie ik de mensen die in onze parochie komen werkelijk als mens? Heb ik interesse in hen? Heb ik een verlangen om hen te helpen dichterbij God te komen en hoop ik dat zij mogen groeien als mens? Dit kan ik alleen maar doen als ik zelf thuis ben bij God. Als ik me geborgen weet in Hem. In de mate dat dat besef in mij groeit, zal ik ook merken dat ik meer open kan staan voor nieuwe mensen in de parochie.

Ik zie dat veel parochies een welkomsteam opzetten: een team dat elke zondag mensen bij de ingang van de kerk verwelkomt en een boekje geeft. Sommige mensen hebben hier echt talent voor en dat is mooi. Het gevaar is echter dat we denken dat gastvrijheid alleen een taak is van het welkomsteam. Wat ik terughoor is dat de cultuur van een parochie pas echt verandert als het grootste deel van **de parochianen** zich verantwoordelijk voelt om bijvoorbeeld nieuwe personen uit te nodigen voor de koffie. Dan is er sprake van een houding van gastvrijheid die bij nieuwe mensen wordt gevoeld en opgemerkt.

Onlangs was ik bij een parochie te gast bij een *Alpha*. Ik stelde me daar voor aan een man, een van de deelnemers. Deze man gaf een hele negatieve reactie op de eerste vraag die ik stelde. Ik merkte en hoorde dat hij dat ook bij andere mensen deed. Ik merkte dat, hoewel ik probeerde deze negatieve opmerking niet te laten binnenkomen, het me toch raakte. Ik keek vol bewondering naar een van de begeleiders, hoe zij gedurende de maaltijd het gesprek met deze man aanknoopte.

Wat ik hiermee zeggen wil: gastvrijheid kan ook best **ingewikkeld** zijn, hoewel dit maar een klein voorbeeld is! Dat is ook wat ik terughoor van diverse parochies waar daadwerkelijk nieuwe mensen met diverse achtergronden, soms met psychische problemen en uit verschillende bubbels de weg naar de kerk vinden. Er zijn dan mensen nodig binnen de parochie die een talent hebben om om te gaan met mensen van diverse achtergronden en die tegelijkertijd kunnen bemiddelen of vrede stichten als dat nodig is. Maar zoals paus Franciscus zegt, laten we niet bang zijn als het op dit punt schuurt of rommelig is (zie bijv. *Evangelii Gaudium* 49). Je zou zelfs misschien kunnen zeggen: als het schuurt, dan is dat een teken dat je als parochie op de goede weg bent!

Tenslotte ook mijn droom t.a.v. gastvrijheid: dat de mensen die nieuw in onze parochies mogen komen mogen ervaren dat ze welkom zijn! Dat er mensen zijn die tegen ze glimlachen, interesse in ze hebben, op een uitnodigende en niet opdringerige manier. Dat ze onder de indruk zijn van hoe de gemeenschap met elkaar omgaat. En dat dit hen kan helpen om zich te openen voor God, net zoals de omstanders in tweede instantie met Bartimeüs deden.

Dank u wel voor uw aandacht!